

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

271

Zarządzanie finansami firm – teoria i praktyka

Tom 1

Redaktorzy naukowi

**Adam Kopiński, Tomasz Słoński,
Bożena Ryszawska**

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2012

Redaktorzy Wydawnictwa: Elżbieta Kozuchowska, Aleksandra Śliwka

Redaktor techniczny: Barbara Łopusiewicz

Korektor: Justyna Mroczkowska

Łamanie: Adam Dębski

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wrocław 2012

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-219-2 (całość)

ISBN 978-83-7695-223-9 t. 1

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Abdul Nafea Al Zararee, Abdulrahman Al-Azzawi: The impact of free cash flow on market value of firm.....	13
Tomasz Berent, Sebastian Jasinowski: Financial leverage puzzle – preliminary conclusions from literature review	22
Michał Buszko: Zarządzanie ryzykiem konwersji kapitału nieruchomości (<i>equity release</i>)	40
Magdalena Bywalec: Jakość portfela kredytów mieszkaniowych w Polsce w latach 2007-2011	49
Jolanta Ciak: Model of public debt management institutions in Poland and the models functioning within the European Union	59
Leszek Czapiewski, Jarosław Kubiak: Syntetyczny miernik poziomu asymetrii informacji (SMAI)	68
Anna Doś: Low-carbon technologies investment decisions under uncertainty created by the carbon market.....	79
Justyna Dyduch: Ocena efektywności kosztowej inwestycji proekologicznych.....	88
Ewa Dziawgo: Analiza własności opcji <i>floored</i>	100
Ryta Dziemianowicz: Kryzys gospodarczy a polityka podatkowa w krajach UE.....	113
Józefa Famielec: Finansowanie zreformowanej gospodarki odpadami komunalnymi	123
Anna Feruś: The use of data envelopment analysis method for the estimation of companies' credit risk	133
Joanna Fila: Europejski instrument mikrofinansowy Progress wsparciem w obszarze mikrofinansów.....	144
Sławomir Franek: Ocena wiarygodności prognoz makroekonomicznych – doświadczenia paktu stabilności i wzrostu a wieloletnie planowanie budżetowe	152
Paweł Galiński: Produkty i usługi bankowe dla jednostek samorządu terytorialnego w Polsce.....	162
Alina Gorczyńska, Izabela Jonek-Kowalska: Kwity depozytowe jako źródło finansowania podmiotów gospodarczych w warunkach globalizacji rynków finansowych	172
Jerzy Grabowiecki: Financial structure and organization of <i>keiretsu</i> – Japanese business groups.....	181

Sylwia Grenda: Ryzyko cen transferowych w działalności przedsiębiorstw powiązanych	191
Maria Magdalena Grzelak: Ocena związków pomiędzy nakładami na działalność innowacyjną a konkurencyjnością przedsiębiorstw przemysłu spożywczego w Polsce.....	202
Agnieszka Jachowicz: Finanse publiczne w Polsce w świetle paktu stabilności	214
Agnieszka Janeta: Rynkowe wskaźniki oceny stanu finansów publicznych na przykładzie wybranych krajów strefy euro	226
Agnieszka Janeta: Obligacje komunalne jako instrument finansowania rozwoju lokalnego i regionalnego.....	236
Bogna Janik: Efficiency of investment strategy of Socially Responsible Funds Calvert.....	247
Anna Jarzębska: Obszary zarządzania płynnością finansową w publicznej szkole wyższej	256
Tomasz Jewartowski, Michał Kaldoński: Struktura kapitału i dywersyfikacja działalności spółek rodzinnych notowanych na GPW	265
Marta Kacprzyk, Rafał Wolski, Monika Bolek: Analiza wpływu wskaźników płynności i rentowności na kształtowanie się ekonomicznej wartości dodanej na przykładzie spółek notowanych na GPW w Warszawie.....	279
Arkadiusz Kijek: Modelowanie ryzyka sektorowego przy zastosowaniu metody harmonicznej	289
Anna Kobialka: Analiza dochodów gmin województwa lubelskiego w latach 2004-2009.....	302
Anna Korombel: Zarządzanie ryzykiem w praktyce polskich przedsiębiorstw	313
Anna Korzeniowska, Wojciech Misterek: Znaczenie instytucji otoczenia biznesu we wdrażaniu innowacji MŚP.....	322
Magdalena Kowalczyk: Wykorzystanie narzędzi rachunkowości zarządczej w sektorze finansów publicznych.....	334
Mirosław Kowalewski, Dominika Siemianowska: Zarządzanie kosztami za pomocą zarządzania przez cele na przykładzie zakładu przetwórstwa mięsnego X	343
Paweł Kowalik, Błażej Prus: Analiza wyznaczania kwoty na wyrównanie dochodów w krajowych niemieckich systemach wyrównania finansowego na przykładzie 2011 roku.....	353
Sylwester Kozak, Olga Teplova: Covered bonds and RMBS as secured funding instruments for the real estate market in the EU.....	367
Małgorzata Kożuch: Preferencje podatkowe jako narzędzia subsydiowania przedsięwzięć ochrony środowiska	378
Marzena Krawczyk: Gotowość inwestycyjna determinantą pozyskiwania kapitału od aniołów biznesu	388

Marzena Krawczyk: Teoria hierarchii źródeł finansowania w praktyce innowacyjnych MŚP w Polsce	397
Jarosław Kubiak: Planowanie należności na podstawie cyklu ich rotacji określonego według zasady lifo oraz według wartości średniej	407
Iwa Kuchciak: <i>Crowdsourcing</i> w kreowaniu wartości przedsiębiorstwa.....	418
Marcin Kuzel: Chińskie inwestycje bezpośrednie na świecie – skala, kierunki i motywy ekspansji zagranicznej	427
Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczak: Progresja podatkowa a redystrybucja dochodów	439
Katarzyna Lisińska: Struktura kapitałowa przedsiębiorstw produkcyjnych w Polsce, Niemczech i Portugalii	449
Joanna Lizińska: Problem doboru portfela porównawczego w długookresowej ewaluacji efektów kolejnych emisji akcji	459
Bogdan Ludwiczak: Wykorzystanie metody VaR w procesie pomiaru ryzyka.....	468
Justyna Łukomska-Szarek: Ocena zadłużenia jednostek samorządu terytorialnego w Polsce w latach 2004-2010.....	480
Agnieszka Majewska: Wykorzystanie opcji quanto w zarządzaniu ryzykiem pogodowym w przedsiębiorstwach sektora energetycznego.....	490
Monika Marcinkowska: Rachunkowość społeczna – czyli o pomiarze wyników przedsiębiorstw w kontekście oczekiwań interesariuszy	502

Summaries

Abdul Nafea Al Zararee: Wpływ wolnych przepływów pieniężnych na wartość rynkową firmy	21
Tomasz Berent, Sebastian Jasinowski: Dźwignia finansowa – wstępne wnioski z przeglądu literatury.....	39
Michał Buszko: Risk management of real estate equity release	48
Magdalena Bywalec: The quality of the portfolio of housing loans in Poland in 2007-2011	58
Jolanta Ciak: Model instytucji zarządzania długiem publicznym w Polsce na tle modeli funkcjonujących w Unii Europejskiej	67
Leszek Czapiewski, Jarosław Kubiak: Synthetic measure of the degree of information asymmetry	78
Anna Doś: Decyzje o inwestycjach w technologii obniżające emisję CO ₂ w warunkach niepewności stwarzanej przez europejski system handlu emisjami.....	87
Justyna Dyduch: Assessment of cost effectiveness of proecological investments	99
Ewa Dziawgo: The analysis of the properties of floored options	112

Ryta Dziemianowicz: Economic crisis and tax policy in the EU countries ...	123
Józefa Famielec: Financing of reformed economy of municipal waste	132
Anna Feruś: Wykorzystanie metody granicznej analizy danych do oceny ryzyka kredytowego przedsiębiorstw	143
Joanna Fila: The European Progress Microfinance Facility as an example of the support in microfinance	151
Sławomir Franek: Credibility of macroeconomic forecasts – experiences of stability and growth pact and multi-year budgeting planning	161
Paweł Galiński: Banking products and services for local governments in Poland	171
Alina Gorczyńska, Izabela Jonek-Kowalska: Depositary receipts as a source of businesses entities financing in the conditions of globalization of financial markets	180
Jerzy Grabowiecki: Struktura finansowa i organizacja japońskich grup kapitałowych <i>keiretsu</i>	190
Sylwia Grenda: Transfer pricing risk in the activity of related companies	201
Maria Magdalena Grzelak: Assessment of relationship between outlays on innovation and competitiveness of food industry enterprises in Poland....	213
Agnieszka Jachowicz: Public finance in Poland in the perspective of the Stability and Growth Pact	225
Agnieszka Janeta: Market indicators assessing the state of public finances: the case of selected euro zone countries.....	235
Agnieszka Janeta: Municipal bonds as a financing instrument for local and regional development.....	246
Bogna Janik: Efektywność strategii inwestycyjnych funduszy społecznie odpowiedzialnych Calvert	255
Anna Jarzębska: Areas of liquidity management in public university	264
Tomasz Jewartowski, Michał Kaldoński: Capital structure and diversification of family firms listed on the Warsaw Stock Exchange	278
Marta Kacprzyk, Rafał Wolski, Monika Bolek: Liquidity and profitability ratios influence on economic value added basing on companies listed on the Warsaw Stock Exchange.....	288
Arkadiusz Kijek: Sector risk modelling by harmonic method	301
Anna Kobiałka: Analysis of revenue of Lublin Voivodeship communes in 2004-2009	312
Anna Korombel: Risk management in practice of Polish companies.....	321
Anna Korzeniowska, Wojciech Misterek: The role of business environment institutions in implementing SMEs' innovations	333
Magdalena Kowalczyk: Using tools of managerial accounting in public finance sector	342

Mirosław Kowalewski, Dominika Siemianowska: Cost management conducted with the utilization of Management by Objectives on an example of meat processing plant.....	352
Paweł Kowalik, Błażej Prus: The analysis of determining the amount of the financial equalization in German's national financial equalization systems on the example of 2011	366
Sylwester Kozak, Olga Teplova: Listy zastawne i RMBS jako bezpieczne instrumenty finansujące rynek nieruchomości w UE	377
Małgorzata Kożuch: Tax preferences as the instrument of subsidizing of ecological investments.....	387
Marzena Krawczyk: Investment readiness as a determinant for raising capital from business angels	396
Marzena Krawczyk: Theory of financing hierarchy in the practice of innovative SMEs in Poland.....	406
Jarosław Kubiak: The receivables level planning on the basis of cycle of rotation determined by the LIFO principles and by average value	417
Iwa Kuchciak: Crowdsourcing in the creation of bank company value	426
Marcin Kuzel: Chinese foreign direct investment in the world – scale, directions and determinants of international expansion	438
Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzcyk: Tax progression vs. income redistribution.....	448
Katarzyna Lisińska: Capital structure of manufacturing companies in Poland, Germany and Portugal.....	458
Joanna Lizińska: The long-run abnormal stock returns after seasoned equity offerings and the choice of the reference portfolio	467
Bogdan Ludwiczak: The VAR approach in the risk measurement	479
Justyna Łukomska-Szarek: Assessment of debt of local self-government units in Poland in the years 2004-2010.....	489
Agnieszka Majewska: Weather risk management by using quanto options in enterprises of the energy sector.....	501
Monika Marcinkowska: “Social accounting” – or how to measure companies’ performance in the context of stakeholders’ expectations	525

Katarzyna Lewkowicz-Grzegorzczak

Uniwersytet w Białymstoku

PROGRESJA PODATKOWA A REDYSTRYBUCJA DOCHODÓW

Streszczenie: Wyniki badań empirycznych potwierdzają, że w krajach UE system podatkowy może być ważnym instrumentem redystrybucji dochodu. Jednocześnie stopień redystrybucji nie jest jednakowy we wszystkich krajach. Artykuł prezentuje rozważania na temat wpływu progresji podatkowej na zmniejszanie nierówności dochodu w Polsce i wybranych krajach UE.

Słowa kluczowe: redystrybucja, progresja, nierówności dochodów.

1. Wstęp

Podstawą funkcjonowania każdego państwa są dochody uzyskiwane z podatków. Zatem podatki powinny dostarczać określoną sumę środków pieniężnych budżetowi państwa. Należy jednak pamiętać, że podatek nie jest tylko świadczeniem służącym do pokrywania potrzeb gospodarczych, stanowi także narzędzie regulowania podziału dochodów i majątków w warunkach gospodarki rynkowej [Głuchowski 2006, s. 16]. Poprzez podatki dochodzi bowiem do zmniejszenia dochodów podatników i przejęcia ich części na rzecz budżetu, w wyniku czego powstaje ich korekta. System budżetowy zgromadzone dochody rozdziela zgodnie z wcześniej ustalonymi celami. Można więc stwierdzić, że przez odpowiednie konstrukcje podatkowe państwo może kierować procesem dystrybucji oraz łagodzić rozpiętości dochodowe i nierówności społeczne. Stopień redystrybucji nie jest jednakowy we wszystkich krajach. Zależy on, z jednej strony, od potrzeb, z drugiej – od przyjętego systemu ekonomiczno-społecznego.

W ramach tych rozważań w szczególności analizowany jest problem, w jaki sposób kryteria dotyczące redystrybucji dochodów mogą wpływać na konstrukcję podatku dochodowego. W artykule przede wszystkim skoncentrowano się na wpływie progresji podatkowej na zmniejszenie nierówności dochodu w Polsce i wybranych krajach UE. Artykuł przygotowano na podstawie studiów literaturowych oraz analizy danych statystycznych (GUS i UE-SILC¹).

¹ UE-SILC – Europejskie Badania Dochodów i Warunków Życia.

2. Progresa podatkowa jako narzędzie redystrybucji dochodu

Progresa podatkowa jest jednym z elementów konstrukcji podatku, a jej przebieg decyduje o fiskalnej wydajności opodatkowania. Ustawodawca, chcąc wpływać na kierunki działania podatników, posługuje się oddziaływaniem przez stopę podatkową i jej zróżnicowanie. Jest to najbardziej prosta i nieskomplikowana forma oddziaływania, pod warunkiem że odpowiednio zróżnicuje stopy (w postaci zniżek i zwwyżek stopy podatkowej). Oczywiście budowa trafnie dobranej wielkości stawek w zakresie progresji podatkowej nie jest sprawą łatwą [Gajl 1992, s. 235-236].

Z progresji podatkowej można korzystać dobrze bądź źle. Przy złym korzystaniu z progresji nasilają się jej wady, a przy dobrym – progresa ujawnia zalety. W opinii Gomułowicza i Małeckiego [2004, s. 85-85]: „wady, które są przypisywane progresji podatkowej, nie wynikają z istoty progresywności, ale są następstwem niewłaściwego korzystania z progresji. Nie można twierdzić, że progresa jest wadliwym instrumentem podatkowym. Można natomiast postawić polityce podatkowej zarzut, że nie potrafi właściwie ułożyć przebiegu progresji w poszczególnych konstrukcjach podatkowych”.

Wybór między podatkiem progresywnym i proporcjonalnym jest przedmiotem kontrowersji na gruncie rozważań teoretycznych. Przy czym uzasadnieniem decyzji politycznych mogą być argumenty przemawiające za stosowaniem zarówno silnej progresji, jak i podatku proporcjonalnego. W pierwszym przypadku zakłada się wysoką społeczną awersję do nierówności dochodów oraz malejącą dla dowolnego poziomu dochodów krańcową ich użyteczność, a w drugim brak awersji do nierówności dochodów lub malejącą przedziałami krańcową użyteczność dochodów osobistych [Walasik 2008, s. 247].

Argumenty na rzecz progresywności – a zwłaszcza poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, czy powinien być to podatek progresywny czy proporcjonalny, jest widoczne w dyskusjach na temat opodatkowania i redystrybucji. Związek pomiędzy progresją a redystrybucją można omówić za pomocą różnic pomiędzy proporcjonalnym a progresywnym opodatkowaniem. Co więcej, L. Kaplow [2003, s. 1] podkreśla, że poziom zwolnień, przedziały skali podatkowej i to, w jaki sposób są „wydawane” dochody podatkowe – a nie tylko kształt rozkładu podatku – są istotne w określaniu ostatecznego efektu redystrybucyjnego opodatkowania dochodów.

J. Żyżyński [2008, s. 162-163], a także D.A. Weisbach [2002, s. 2-3] twierdzą, że progresa podatkowa wynika z prawa malejącej krańcowej użyteczności dochodów, która stanowi racjonalne podejście do opodatkowania². Chodzi o to, by zasto-

² W teorii finansów publicznych wypracowano dwie koncepcje właściwego rozkładu ciężaru podatkowego: zasadę zdolności płatniczej (podatkowej) oraz zasadę korzyści (inaczej ekwiwalencji). Ponadto te dwie główne koncepcje mogą uzasadniać pobranie podatku i być podstawą rozłożenia ciężaru podatkowego [Dziemianowicz 2007, s. 37, za: Pietrewicz 1998, s. 15]. Można przyjąć, iż zasada ekwiwalencji wymaga, aby każda obywatel został obciążony podatkami proporcjonalnie do korzyści, które czerpie z działalności państwa. Natomiast zasada zdolności płatniczej uzasadnia nałożenie ciężar-

sować niższe opodatkowanie biednych i średnio zamożnych, a w rezultacie opodatkować wyżej bogatych. Skutkiem tego jest m.in. zmniejszenie rozpiętości dochodów netto. Trzeba pamiętać, że podatek jest ceną, jaką obywatele płacą za istnienie państwa, za dobra publiczne (powszechne, wspólne), jakich ono dostarcza.

3. Redystrybucja dochodów i jej powiązania z progresją podatkową

Termin „redystrybucja” pochodzi z języka łacińskiego i oznacza ponowny podział [Słownik... 2004, s. 795]. Pojęcie „redystrybucja” ma zarówno filozoficzne, jak i polityczne odniesienia. Jako termin filozoficzny „redystrybucja” wywodzi się szczególnie z liberalnej tradycji anglo-amerykańskiej z końca XX wieku. W latach siedemdziesiątych i osiemdziesiątych tradycja ta została wzbogacona przez J. Rawlsa i R. Dworkina – twórców teorii sprawiedliwości dystrybucyjnej. Zaproponowali oni nowe koncepcje sprawiedliwości, które mogły uzasadnić redystrybucję ekonomiczną. Z kolei w ujęciu politycznym „redystrybucja” odnosi się do potocznych paradygmatów sprawiedliwości, które są zbiorami założeń dotyczących przyczyn niesprawiedliwości oraz sposobów jej usuwania [Fraser, Honneth 2005, s. 30 i nast.].

Redystrybucja dochodów to proces zmian struktury podziału dochodów na korzyść części obywateli kosztem innych [Stiglitz 2004, s. 41]. Jest wtórnym podziałem dochodów społeczeństwa, obejmującym przepływy finansowe mające charakter transferowy między wszystkimi uczestnikami rynku a budżetem państwa oraz budżetami samorządowymi [Radziukiewicz 2011, s. 14]. Najważniejszymi transferami redystrybucyjnymi są podatki i transfery socjalne. W wyniku procesów redystrybucji kształtuje się ostatecznie dochód netto, czyli dochód do dyspozycji gospodarstwa domowego. Redystrybucja zmienia dość istotnie rozkład dochodu rynkowego, a w szczególności nierówności w tym rozkładzie. Z reguły nierówności w rozkładzie dochodu netto są mniejsze niż w rozkładzie dochodu rynkowego (brutto). Ostateczny poziom nierówności zależy zarówno od systemu podatkowego, jak i od systemu dokonywania transferów socjalnych [Kot i in. 2004, s. 243-246].

Proces redystrybucji polega na obciążeniu dochodu i majątku różnymi rodzajami podatków i opłat, które stanowią dochody budżetu państwa. Następnie stają się źródłem finansowania tej części społeczeństwa, która nie uzyskuje dochodów z tytułu świadczenia pracy (np. bezrobotni, emeryci), lub tych dóbr, które są przekazywane społeczeństwu „nieodpłatnie” (np. służba zdrowia, obronność, oświata, wymiar sprawiedliwości i administracja) [Radziukiewicz 2011, s. 14]. Należy podkreślić, że przedmiotem redystrybucji są dochody gospodarstw domowych.

ru podatkowego zgodnie z indywidualną zdolnością płacenia podatków. Zdaniem A. Walasika [2008, s. 116] „wybór zasady opodatkowania w ostatecznym rozrachunku pozostaje pochodną zarówno filozoficznej koncepcji państwa i społeczeństwa, jak i względów pragmatycznych związanych z możliwościami do zastosowania technikami opodatkowania dochodów”.

Powstaje pytanie: jak ma wyglądać polityka redystrybucyjna zabezpieczająca interes uboższej części społeczeństwa. Takim wyznacznikiem dla państwa są miary nierówności dochodów. Należy podkreślić, że istnieje potrzeba liczenia miar nierówności dochodów. Tak więc konieczne jest ilościowe ujęcie nierówności dochodowych, ich stopnia, skali i poziomu. Oczywiście istnieje wiele teorii ekonomicznych i rozwiązań dotyczących tych kwestii, a wybór jednego z nich zależy od celu badania [Kasprzyk, Wojnar 2010, s. 477]³.

Tabela 1. Nierówności dochodowe w gospodarstwach domowych w 2008 r.

Gospodarstwa domowe	Dochód <i>ex ante</i>		Dochód rozporządzalny	
	relacja decyla IX do I	współczynnik Giniego	relacja decyla IX do I	współczynnik Giniego
Ogółem	4,45	0,317	3,81	0,298
Grupy społeczno-ekonomiczne gospodarstw:				
Pracowników	4,31	0,285	3,80	0,271
Rolników	10,50	0,506	8,97	0,476
Pracujących na rachunek własny	4,67	0,322	4,41	0,315
Emerytów	2,90	0,248	2,78	0,226
Rencistów	3,75	0,294	3,20	0,238
Utrzymujących się z niezarobkowych źródeł	-	0,723	5,00	0,348
ze świadczeń społecznych	-	0,855	3,46	0,271
z pozostałych niezarobkowych źródeł	8,87	0,461	6,43	0,368
Typ rodziny biologicznej:				
Małżeństwo bez dzieci	3,59	0,332	3,37	0,310
Małżeństwo z 1 dzieckiem	4,25	0,342	3,84	0,319
Małżeństwo z 2 dzieci	4,36	0,366	3,81	0,329
Małżeństwo z 3 dzieci i więcej	5,22	0,438	3,71	0,326
Samotni rodzice	8,03	0,440	4,32	0,304
Pozostali	4,17	0,342	3,61	0,297

Źródło: [Radziukiewicz 2011, s. 151].

³ W odniesieniu do Polski do tej pory przeprowadzono kilka badań empirycznych częściowo z zakresu tematyki poruszanej w artykule. E. Aksman (2010) zbadała efekty redystrybucyjne podatku dochodowego od osób fizycznych i wybranych transferów publicznych. Autorka przeanalizowała również rozpiętości dochodów polskiego społeczeństwa w latach 1996-2007 oraz konsekwencje świadczeń i PIT dla dobrobytu społecznego.

Również M. Kośny [2007] przeprowadził badania dotyczące analizy własności polskiego systemu podatkowego z punktu widzenia jego sprawiedliwości oraz wpływu na dobrobyt społeczny. Autor przeprowadził pomiar na podstawie danych pochodzących z badania budżetów gospodarstw domowych oraz z zeznań podatkowych. Podstawą identyfikacji w tym przypadku było obliczenie wartości współczynników progresywności (indeks Kakwaniego) i redystrybucji (indeks Reynoldsa-Smolesky'ego i współczynniki Atkinsona). Konstrukcja wymienionych miar oparta jest na współczynnikach koncentracji. Ponadto autor wykorzystał miary nierówności do oceny pomiaru dobrobytu społecznego.

Natomiast M.J. Radziukiewicz [2010; 2011] w swoich badaniach stwierdza, że na potrzebę redystrybucji dochodów wskazują współczynniki nierównomierności rozkładu i rozpiętość ekwiwalentnych rozporządzalnych dochodów gospodarstw domowych bez pomocy społecznej (tj. wartości współczynnika nierównomierności Giniego oraz relacje dwóch decyli: decyla I i decyla IX). Dane te zostały przedstawione w tab. 1.

W Polsce mamy znaczną skalę nierówności dochodowych. Najwyższe zróżnicowanie ekwiwalentnych dochodów *bez pomocy społecznej* występuje w gospodarstwach domowych rolników. Tu współczynnik zróżnicowania decylogowego przekracza wartość 10. Duże zróżnicowanie dochodów *bez transferów* notuje się także w gospodarstwach samotnych rodziców (8,03) oraz małżeństw z trojgiem i więcej dzieci na utrzymaniu (5,22). W obydwu kategoriach nierównomierność dochodów jest dość wysoka, świadczy o tym współczynnik Giniego, który przekracza 0,4. Z kolei najmniejsze nierówności (0,226) i najniższe zróżnicowanie (2,90) występuje w gospodarstwach emerytów.

Można zatem zauważyć, że potrzeba redystrybucji dochodów nie jest taka sama we wszystkich grupach gospodarstw domowych. Niewątpliwie niezbędna jest redystrybucja na rzecz gospodarstw rolników, rencistów, samotnych rodziców i rodzin wielodzietnych. Gospodarstwa te utrzymują się ze źródeł niezwiązanych z ich działalnością gospodarczą (z tzw. niezarobkowych źródeł).

Podsumowując tę część rozważań, można stwierdzić, że wyniki badań empirycznych potwierdzają, jak ważnym celem redystrybucji dochodów jest ograniczanie nierówności dochodowych. Przemawiają za tym argumenty etyczne, ekonomiczne i polityczne. Realizacja tego celu wynika również z akceptacji zasad związanych z etyką i sprawiedliwością rynkową. Problem etyczny nierówności materialnych wiąże się z akceptacją lub odrzuceniem skali zróżnicowania dochodów przez opinię społeczną. Podejmowanie przez państwo redystrybucji dochodów tłumaczy się często dążeniem do sprawiedliwego rozłożenia ciężarów publicznych między różne jednostki i grupy społeczne [Ostaszewski 2003, s. 109]. Ponadto panuje przekonanie, że do obowiązków rządu powinno należeć zmniejszanie różnic między wysokimi a niskimi dochodami. Społeczeństwo bowiem jest przeciwne wysokim nierównościom dochodowym.

4. Empiryczne wyniki – przykłady powiązań

Podatki zmieniają ilość środków, jakimi dysponuje poszczególny podatnik, ale także relacje występujące pomiędzy dochodem przed opodatkowaniem i po opodatkowaniu pomiędzy poszczególnymi grupami podatników. A zatem pojawia się pytanie, w jaki sposób można zmierzyć nierówności generowane przez opodatkowanie. Do mierzenia nierówności wykorzystuje się współczynnik Giniego, wykazując jedno-

częście możliwość występowania trzech efektów opodatkowania dochodu⁴. Po pierwsze, poziomego – ten sam dochód, różny podatek. Po drugie, pionowego – różny dochód, różny podatek, i po trzecie – przeszeregowania (rerankingowego) – po opodatkowaniu podatnik zmienia grupę dochodową, do której przynależał. Zdaniem Aronsona i Lamberta [1994] największe znaczenie ma efekt pionowy, wynikający z zastosowania progresywnego opodatkowania dochodu, które zachowuje porządek dochodów przed opodatkowaniem.

Tabela 2. Wpływ systemów podatkowych i świadczeń na zróżnicowanie dochodów w krajach UE w 2006 r.

Kraj	Wartość współczynnika nierównomierności Giniego				różnica we współczynniku Giniego bez podatków i świadczeniami
	dochody bez podatków i zasiłków	dochody po odjęciu podatków	dochody z uwzględnieniem podatków i świadczeń	różnica we współczynniku Giniego bez podatków/z podatkami	
Kraje EU-8					
Słowenia	0,471	0,369	0,239	0,232	1,97
Republika Czech	0,485	0,340	0,249	0,236	1,95
Węgry	0,568	0,429	0,324	0,244	1,75
Słowacja	0,474	0,339	0,279	0,195	1,70
Polska	0,558	0,440	0,329	0,229	1,70
Litwa	0,540	0,413	0,349	0,191	1,55
Estonia	0,499	0,391	0,329	0,170	1,52
Kraje EU-15					
Szwecja	0,482	0,335	0,240	0,242	2,01
Dania	0,481	0,316	0,241	0,240	2,00
Holandia	0,503	0,330	0,258	0,245	1,95
Austria	0,492	0,336	0,254	0,238	1,94
Finlandia	0,507	0,372	0,264	0,243	1,92
Belgia	0,524	0,390	0,279	0,245	1,88
Luksemburg	0,486	0,362	0,276	0,210	1,76
Wielka Brytania	0,526	0,376	0,324	0,202	1,62
Irlandia	0,520	0,386	0,322	0,198	1,61
Hiszpania	0,478	0,372	0,310	0,168	1,54

Źródło: [Zaidi 2009, s. 13], za: wyliczenia Banku Światowego oparte na danych z Badań nad Dochodami i Warunkami Życia w UE z 2006 r.

⁴ Szerzej: [Aronson, Lambert 1994; Aksman 2010].

Tabela 2 przedstawia redystrybucyjny wpływ systemów podatkowych i zasiłków w wybranych krajach⁵. Z powyższych danych wynika, że współczynnik nierówności Giniego oparty na dochodach przed opodatkowaniem i transferem zasiłków jest znacznie wyższy niż ostateczny ekwiwalentny dochód rozporządzalny – od ok. 1,5 raza w przypadku Estonii do prawie 2 razy w Słowenii. Gdyby nie wpływ redystrybucji dochodów przez podatki i świadczenia socjalne, nierówności w dochodach w UE byłyby bardzo wysokie. Relatywnie niskie różnice w dochodach w krajach UE nie wynikają z niewielkiego zróżnicowania płac, ale są raczej skutkiem redystrybucji dochodów przez systemy podatkowe i świadczenia społeczne.

Nic dziwnego zatem, że nierówności są znacząco niższe w krajach, w których rządy aktywnie „wykorzystują” system podatków i świadczeń do redystrybucji dochodów. Tym samym Słowenia i Czechy mają relatywnie niskie nierówności w dochodach, ponieważ mają silny system redystrybucji przez podatki i świadczenia. Z kolei w krajach bałtyckich zróżnicowanie dochodów jest większe niż w krajach EU-8, ponieważ skala redystrybucji poprzez bezpośrednie opodatkowanie i świadczenia społeczne w tych krajach jest mniejsza. Ma to przede wszystkim swoje odzwierciedlenie w konstrukcji podatku dochodowego od dochodów osobistych, głównie skali progresji.

Wpływ podatków i zasiłków w zmniejszaniu nierówności dochodów pozwala dokonać podziału krajów EU-8 na trzy grupy. Pierwsza grupa obejmuje Estonię i Litwę⁶, które mają najniższy poziom redystrybucji dochodów spośród krajów EU-8 (podobny do Wielkiej Brytanii, Irlandii i Hiszpanii). Druga grupa obejmuje Słowację, Polskę i Węgry z wyższą redystrybucją niż w krajach bałtyckich, ale nieco niższą niż w innych krajach kontynentalnej Europy. Wreszcie trzecia grupa składa się z Czech i Słowenii, gdzie redystrybucja dochodów przez podatki i świadczenia jest najwyższa, podobna do skali w Szwecji, Danii, Finlandii i Holandii.

Obecnie w wielu krajach można zauważyć wzrost nierówności dochodów. Ze względu na istotny problem ekonomiści dość często zadają pytanie: jak podatki mogą zmniejszać nierówności dochodów i majątku? Uważa się, że w krajach rozwiniętych podatek dochodowy może zmniejszać nierówności dochodów. Należy podkreślić, że progresywny podatek dochodowy od dawna postrzegany był jako podstawowy instrument redystrybucji dochodów. Opodatkowanie dochodów oso-

⁵ Dwie uwagi do powyższej analizy. Po pierwsze, analiza rozkładu podatków i zasiłków nie uwzględnia wpływu zmian krańcowej stopy podatkowej czy krańcowych korzyści na ogólną równowagę systemu. Po drugie, pomimo że systemy podatkowe i świadczenia odgrywają istotną rolę w procesie redystrybucji, nie można zapomnieć, że powodują również obniżenie efektywności (np. poprzez zmniejszenie udziału osób pracujących w populacji, zwiększenie udziału szarej strefy w gospodarce itp.) [Zaidi 2009, s. 5].

⁶ Łotwa prawdopodobnie należy do tej samej grupy, aczkolwiek odpowiednie dane dotyczące podatków i świadczeń nie są dostępne w EU-SILC.

bistych wywołuje skutki charakterystyczne dla redystrybucji bezpośredniej⁷, z założenia powodując zmniejszenie zróżnicowania dochodów gospodarstw domowych po opodatkowaniu w stosunku do dochodów przed opodatkowaniem. Skuteczność działania tego instrumentu redystrybucji zależy jednak w dużej mierze od konstrukcji podatku.

5. Podsumowanie

Użycie progresji w konstrukcji podatku dochodowego w większości krajów UE dowodzi, że system podatkowy może być ważnym narzędziem redystrybucji dochodu. Progresję podatkową często tłumaczy się chęcią zmniejszania różnic dochodowych i majątkowych oraz potrzebą uwzględniania zdolności płatniczej podatników.

Zdaniem R.M. Bird i E.M. Zolt [2005, s. 5] istnieje wiele różnych poglądów na temat możliwej funkcji redystrybucyjnej systemu podatkowego. Po pierwsze, system podatkowy może być wykorzystany do redystrybucji dochodu w celu zmniejszenia nierówności (mierzonych np. za pomocą współczynnika Giniego). Po drugie, obciążenie podatkowe może być po prostu nałożone w jakikolwiek sposób, uznany za słuszny z politycznego punktu widzenia, przy czym jego wpływ redystrybucyjny jest raczej skutkiem nałożenia podatku niż jego podstawą⁸. Po trzecie, poprzez system podatkowy może próbować nałożyć obciążenie podatkowe zgodnie z jedną z wielu koncepcji równości i sprawiedliwości spotykanych w literaturze⁹. Po czwarte, według zupełnie innego podejścia, zadanie systemu podatkowego może polegać na zgromadzeniu jak największych dochodów (z uwzględnieniem różnych ograniczeń ekonomicznych i politycznych) w celu finansowania polityki redystrybucji wydatków. Inne podejście z kolei skupia się nie tyle na zmniejszaniu nierówności jako takiej, a raczej na niwelowaniu ubóstwa, poprzez politykę podatkową sprzyjającą ubogim, mającą na celu uwolnienie ubogich jednostek od niektórych obciążeń podatkowych. Różnice w postrzeganiu właściwej funkcji redystrybucyjnej podatków prowadzą do różnych konstrukcji systemów podatkowych. Oczywiście niez-

⁷ Szerzej na temat redystrybucji bezpośredniej i pośredniej: [Walasik 2008, s. 55-104]. Mechanizm redystrybucji bezpośredniej opiera się na wykorzystywaniu instrumentów fiskalnych dla uzyskania zmian w poziomie i strukturze rozkładu dochodów. Z kolei mechanizm pośredni wywołuje implikacje w korygowaniu użyteczności dochodów pozostających do dyspozycji gospodarstw domowych.

⁸ Autorzy twierdzą, że w przypadku krajów rozwijających się bardziej sensowne jest skupienie się na tym, jak poszczególne grupy dochodów współuczestniczą w kosztach rządzenia państwem, niż udawanie, że rządy w takich krajach mogą wykorzystywać system podatkowy do redystrybucji dochodu [Bird, Zolt 2005, s. 5, za: Harberger 2004].

⁹ Trudno jest oddzielić rezultaty wykorzystywania systemu podatkowego do wytworzenia poczucia słuszności i sprawiedliwości od świadomego wykorzystywania go do zmiany rynkowej dystrybucji dochodów. Ponadto słuszność i sprawiedliwość to skomplikowane i zróżnicowane pojęcia, które nie dają żadnych jasnych wskazówek na temat polityki podatkowej [Bird, Zolt 2005, s. 5, za: Kaplow, Shavell 2002].

leżnie od intencji ich twórców rezultat przyjęcia i wprowadzenia jakiegoś reżimu podatkowego często jest zupełnie odmienny od pierwotnego zamierzenia.

Ponadto R. Gwiazdowski [2008] pisze, iż: „szczególną karierę zrobiło redystrybucyjne i stymulacyjne traktowanie podatków. Pierwsze jest wynikiem upowszechnienia idei sprawiedliwości społecznej, której realizacja wymaga niwelowania nadmiernych różnic majątkowych między ludźmi przy pomocy aparatu państwowego, czemu najlepiej służyć ma system podatkowy. Drugie jest wynikiem przekonania, że państwo nie tylko może i powinno ingerować w gospodarkę w celu realizacji zasady tak zwanej sprawiedliwości społecznej, ale także, że skutecznie potrafi kierować procesami gospodarczymi i je odpowiednio stymulować. Niektórzy autorzy podkreślają wręcz szczególną i niejako pierwotną rolę funkcji redystrybucyjnej podatków”.

Literatura

- Aksman E., *Redystrybucja dochodów i jej wpływ na społeczny w Polsce w latach 1995-2007*, WUW, Warszawa 2010.
- Aronson R.J., Lambert P.J., *Decomposing the Gini coefficient to reveal the vertical, horizontal, and reranking effects of income taxation*, “National Tax Journal” vol. 47, no. 2, June 1994.
- Bird R.M., Zolt E.M., *Redistribution via Taxation: The Limited Role of The Personal Income Tax in Developing Countries*, University of California, Los Angeles School of Law, Law & Economics Research Paper no. 05-22, 2005.
- Dziemianowicz R.I., *Efektywność systemu opodatkowania rolnictwa*, UwB, Białystok 2007.
- Fraser N., Honneth A., *Redystrybucja czy uznanie? Debata polityczno-filozoficzna*, Wydawnictwo Naukowe Dolnośląskiej Szkoły Wyższej Edukacji TWP we Wrocławiu, Wrocław 2005.
- Gajl N., *Finanse i prawo finansowe*, PWN, Warszawa 1992.
- Gaudement P.M., Molinier J., *Finanse publiczne*, PWE, Warszawa 2000.
- Głuchowski J., *Polskie prawo podatkowe*, LexisNexis, Warszawa 2006.
- Gomułowicz A., Małecki J., *Podatki i prawo podatkowe*, LexisNexis, Warszawa 2004.
- Kaplow L., *Taxation and Redistribution: Some Clarifications*, Discussion Paper no. 424, Harvard Law School Cambridge, 06/2003.
- Kasprzyk B., Wojnar J., *Nierówności dochodowe gospodarstw domowych w regionie podkarpackim*, Zeszyt nr 17, Rzeszów 2010.
- Kośny M., *Podatki a dobrobyt społeczny*, AE, Wrocław 2007.
- Kot S.M., Maławska A., Węgrzecki A., *Dobrobyt społeczny, nierówności i sprawiedliwość dystrybucyjna*, Akademia Ekonomiczna w Krakowie, Kraków 2004.
- Ostaszewski J., *Finanse*, Difin, Warszawa 2003.
- Radziukiewicz M., *Wpływ nierówności i redystrybucji dochodów na konsumpcję gospodarstw domowych*, IBRKK, Warszawa 2010.
- Radziukiewicz M.J., *Redystrybucja dochodów. Kto zyskuje? Kto traci?*, PWE, Warszawa 2011.
- Słownik wyrazów obcych*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 1997.
- Stiglitz J.E., *Ekonomia sektora publicznego*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2004.
- Walasiak A., *Redystrybucyjna funkcja finansów publicznych w ujęciu teoretycznym*, Akademia Ekonomiczna w Katowicach, Katowice 2008.

Weisbach D.A., *Taxes and Torts in the Redistribution of Income*, LAW & ECONOMICS WORKING PAPER NO. 148, Chicago 2002.

www.gwiazdowski.blogbank.pl/2008/04/18/edukacji-ciag-dalszy-funkcje-podatkow, data dostępu 03.02.2012 r.

Zaidi S., *Main Drivers of Income Inequality in Central European and Baltic Countries*, Policy Research Working Paper 4815, Research Support Team, January 2009.

Żyżyński J., *Budżet i polityka podatkowa. Wybrane zagadnienia*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa 2009.

Żyżyński J., *Progresywny system podatkowy jako czynnik spójności ekonomicznej gospodarki*, [w:] *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy w kontekście spójności społeczno-ekonomicznej*, Uniwersytet Rzeszowski, Zeszyt nr 12, Rzeszów 2008.

TAX PROGRESSION VS. INCOME REDISTRIBUTION

Summary: The results of empirical research confirm that the tax system may be an important instrument of income redistribution in EU countries. However, the level of redistribution varies from country to country. The article presents reflections on the redistributive impact of tax progression in reducing income inequality in Poland and selected EU countries.

Keywords: redistribution, progression, income-inequality.